

научной конференции (24–25 апреля 2003 года). Т. 1. – Майкоп: редакционно-издательский отдел АГУ, 2003, - 212 с. <http://www.mytests.ru/articles/367>

3. Чепель, (Флерчук) Ю.В. Вербальные средства самопрезентации личности в интернет-коммуникации [Текст] / Чепель (Флерчук) Юлия Владимировна // Известия Российского государственного педагогического университета имени А.И.Герцена. - СПб., 2008. - N 12(85): Общественные и гуманитарные науки (философия, история, социология, политология, культурология, искусствоведение, языкознание, литературоведение, экономика, право). С. 267-271. ftp://lib.herzen.spb.ru/text/chepl_12_85_267_271.pdf

4. Sinha, Indra: The Cybergypsies: A Frank Account of Love, Life and Travels on the Electronic Frontier. London, Scribner, 1999.

Д.А. Міськевіч

РОЛЯ АНТРАПОНІМАЎ У АСЭНСАВАННІ МАСТАЦКАГА ТЭКСТУ

Працэс намінацыі рэчаў і з’яў з’яўляецца адным з ключавых працэсаў мыслення чалавека і вельмі цесна звязаны з мовай. Аднымі з найбольш частотнымі словамі ў мове кожнага народа з’яўляюцца онімы. Уласныя імёны мастацкіх твораў даследуе **паэтычная анамастыка**. У сваю чаргу гэты раздзел мовазнаўства падзяляецца на **тапаніміку** і **антрапаніміку**. Мы ж спынім сваю самую пільную ўвагу на ўласна **антрапонімах**, а калі казаць яшчэ больш вузка, то на ўласных імёнах галоўных герояў і другасных персанажаў, іх мянушках. У прыватнасці, паспрабуем акрэсліць ролю антрапонімаў і назвы твора ў разуменні мастацкага тэксту, іх істотнасць для раскрыцця галоўнай ідэі і тэмы твора.

Безумоўна, нельга не пагадзіцца, што заўсёды для разумення мастацкага тэксту важнай з’яўляецца сістэма ўласных імён, створаная аўтарам. Часцей за ўсё імёны герояў не з’яўляюцца выпадковымі, аўтары шукаюць аптымальныя рашэнні сваіх задум у тым ліку і абіраючы імёны для сваіх герояў, для назвы для месца дзеяння. Менавіта ў імёнах адлюстроўваецца бачанне аўтарам характараў, дзеянняў, учынкаў яго персанажаў. Канечне, нярэдка намінацыі адбываюцца інтуітыўна, але нават ў гэтым выпадку нешта кіруе аўтарам пры выбары менавіта данага канкрэтнага назову з шэрагу астатніх. Гэта адбываецца на падсвядомым ўзроўні, і тут ужо можна казаць пра яшчэ адзін аспект разгляду нашай тэмы – псіхалагічны. Тым не менш, вельмі часта выбар імені для героя – працэс мэтанакіраваны і свядомы. Часта аўтары звяртаюцца да этымалогіі імён, да іх гучання і асацыятыўнага рада, які выклікае найменне. Письменнікі клапацяцца пра адпаведнасць абраных імён гістарычнай праўдзе і рэальнасці. Нават Эміль Заля ў свой час казаў, што *“імя становіцца ў нашых вачах як бы душою персанажа”* (Цыт. па: Роголёв А.Ф. *Имя и образ: художественная функция имён собственных в литературных произведениях и сказках*. С.32).

Менавіта таму нам падалося мэтазгодным разглядаць найменні асоб твора ў трох аспектах :

1) Магчымая прамая этымалогія антрапоніма – словы, з якіх можна аб’ектыўна вывесці значэнні імён і прозвішчаў. У дадзеным выпадку мы спасылаемся на этымалагічны слоўнік Макса Фасмера.

2) Значэнне, якое, хутчэй за ўсё, закладваў сам аўтар. Рабіць вывады будзем з яго слоў і з логікі самога твора.

3) Асацыятыўны аспект. Вельмі важна, як імёны герояў успрымаюцца самім чытачом, таму што задача мастака – арганізаваць двухбаковую сувязь з чытачом пры дапамозе мастацкага тэксту. Вельмі істотна, ці супадаюць аб’ектыўна закладзеныя значэнні і канатацыі назоваў з суб’ектыўным іх успрыняццём рэцыпіентамі. Па гэтай прычыне мы вырашылі правесці невялікі *асацыятыўны эксперымент*, грунтуючыся на якім і паспрабуем зрабіць некаторыя высновы. Мы папрасілі студэнтаў філалагічнага факультэта трэцяга курса, якія не ведаюць самога твора, падзяліцца асацыяцыямі, якія ўзнікаюць у іх пры заёмстве з імёнамі герояў п’есы “*Шлях у Царград*”. Колькасць рэцыпіентаў – 25 чалавек.

Мастацкі тэкст, на які мы звяртаем сваю ўвагу і які разглядаем, сучасны і малавядомы, таму для пачатку мы бачым неабходнасць коратка прадставіць гэтую п’есу і яе аўтара.

Зоран Косціч, сучасны сербскі паэт і драматург, вельмі папулярны ў сябе на Радзіме, – аўтар п’есы “*Шлях у Царград*” (па-сербску “Пут за Цариград”), якая з 2006 года ідзе у рамках сумеснага беларуска-сербскага тэатральнага праекта на сцэне Рэспубліканскага тэатра беларускай драматургіі. Сюжет п’есы грунтуецца на прыгодах беларуса *Стаха Горскага*, таго самага, якога стварыў Уладзімір Караткевіч. Але гэта вольная інтэрпрэтацыя вобраза. У музеі васковых фігур славянскіх народаў сабраныя гістарычныя персанажы славянскіх народаў, так званая “Група Пятра Трэцяга” – самазванцы, якія амаль адначасова ў гістарычны перыяд напрыканы 18 стагоддзя, але ў розных месцах выдавалі сябе за цара Пятра Трэцяга пасля яго смерці. Васковыя фігуры ці будуць пераплаўлены і знішчаны з гістарычнай памяці сваіх народаў, ці выратуюцца ад немінучай пагібелі дзякуючы Стаху Горскаму, які адпраўляецца па выратавальную даведку да Усяведнага. Выпрабаванні, праз якія праходзіць Стах, і складаюць сюжэт п’есы.

Трэба сказаць, што антрапонімы ў сістэме канкрэтнага тэксту “*Шлях у Царград*” – гэта тая адпраўная кропка, ад якой патрэбна адштурхоўвацца ў прачытанні твора і жаданні яго як след зразумець. Пры неразгалінаваным сюжэце і шматлікіх гістарычных падтэкстах, літаратурных алузіях, імёны герояў – гэта першаснае і асноўнае, што ўводзіць чытача ў кантэкст і на чым можна і трэба базіравацца пры трактоўцы тэмы і ідэі твора, тэксту ў цэлым.

У сістэме онімаў перш за ўсё трэба звярнуць увагу на **назву твора**. У загалюўку адбываецца актуалізацыя двух значэнняў: прамога і пераноснага. У нашым выпадку мы маем справу з *вобразна-тэматычным відам загалюўка*. Сама назва ўяўляе сабой мастацкі троп – алузію на цэлы шэраг гістарычных падзей, якія адбываліся на працягу некалькіх гадоў у к. 60-х- пач. 70-х гг. 18 ст., на той гістарычны фарс, які атрымаў назву “*Шлях у Царград*”. Аўтар п’есы абыгрывае своеасаблівую гістарычную легенду і нібыта праводзіць паралелі з сучасным грамадствам, дзе такім своеасаблівым фарсам з’яўляецца, на думку аўтара, шлях у Еўрасаюз, куды ўсе славянскія краіны так імкнуцца,

забываючыся на самабытнасць уласных народаў, якую рэзыкуюць страціць у межах Еўракііны.

Такім чынам, назва раскрывае і ідэйны змест твора. Зразумець яе можна толькі поўнасьцю прачытаўшы п'есу, пры гэтым трэба валодаць хаця б базавымі гістарычнымі ведамі – чытач павінен быць інтэлектуальна падрыхтаваны.

Нас будуць цікавіць незразумелыя імёны і антрапонімы, якія выклікаюць адметныя асацыяцыі. А менавіта створаныя аўтарам, з найменшай ступенню семантычнай актыўнасьці, ускосна характарызуючыя і скрытагаворачыя. Спынім увагу на найбольш цікавых выпадках, на найбольш адметных імёнах.

Пачнём са **Стаха Горскага**. Імя галоўнага героя было абрана Зоранам Косцічам свядома. Спачатку ён вырашыў, што галоўным выратавальнікам усёй “васковай славянскай браціі”, тым, хто адправіцца па даведку да Усяведнага, будзе менавіта беларус. А потым паўстала пытанне, якое ж даць імя гэтаму самаму герою. І аўтар вырашыў, што найбольш трапна будзе ўвесці ў твор героя, які ўжо існуе ў беларускай літаратуры – з твора Уладзіміра Караткевіча “Дзікае паляванне караля Стаха”. Менавіта гэты вобраз героя-мсьціўцы, які дамагаецца свайго, які з'яўляецца, па разуменні Зорана, у нейкай ступені сімвалам усяго беларускага народа, як нельга лепш накладаецца на вобраз галоўнага героя п'есы “Шлях у Царград”. І, акрамя таго, гэтае імя адразу выклікае пэўныя асацыяцыі, стварае належны літаратурны кантэкст, нібы ўводзіць беларускага чытача і глядача ў курс справы. Нам здаецца, што Зоран шмат у чым меў рацыю. Шкада толькі, што далёка не для ўсіх беларусаў імя Стаха Горскага гаворыць пра многае. Мы яшчэ зможам упэўніцца, што п'еса ўвогуле нялегкая для разумення і ўспрыняцця. Яна патрабуе падкаванага інтэлектуальнага чытача. Таму такі выбар імені нам асабіста падаецца вельмі ўдалым. Мы ведаем, чым кіраваўся аўтар пры выбары імені, але пэўныя асацыяцыі могуць быць выкліканы і аб'ектыўнай этымалогіяй прозвішча і імя. Разважаць на гэтую тэму досыць складана, таму што прозвішча *Горскі* можа паходзіць ад розных слоў (*гара, гора, горды* і г.д.). Але гэта і не з'яўляецца вельмі істотным для раскрыцця вобраза, бо сам Зоран яго не ствараў, ён проста дэталізаваў ужо існуючы ў літаратуры. Такім чынам, прамую этымалогію выявіць складана. Звернемся да асацыяцый, якія выклікала імя ва ўдзельнікаў нашага асацыятыўнага эксперыменту (далей у тэксце асацыяцыі будуць пазначаны курсівам з падкрэсліваннем). Сапраўды, у большасці апытаных імя суадносіцца з творам *Уладзіміра Караткевіча* ці з нейкімі іншымі яго героямі (*Загорскі*), *з паляваннем, народным героем*. Некаторыя назвалі яго *гордым і адзінокім, вялікім, але добрым, нават добрым злодзеям накшталт Робін Гуда*. І гэта амаль цалкам супадае з рэальнасьцю. Трэба адзначыць, што імя абрана аўтарам ўдала і адразу ўводзіць чытача ў кантэкст твора.

Зевана Трэпольская (у пачатку п'есы прадстаўлена проста як Трэпольская). Аўтар таксама пазычыў гэты вобраз з гісторыі. У творы яна – васковая фігура актрысулькі, якая выконвала ролю *царыцы Екацярыны* падчас так званага спектакля “Шлях у Царград”, яна прадстаўніца ўкраінскага народа. Насамрэч пра жанчыну па імені Трэпольская мала што вядома. І дакладней сказаць, што Зоран Косціч пазычыў толькі прозвішча ў сапраўднай актрысы

Трэпольскай Таццяны Міхайлаўны, дата нараджэння якой невядомая, але якая памерла ў 1774 годзе (г. зн., што яна сапраўды жыла падчас вядомых нам падзей). Яна з'яўлялася адной з першых прыдворных і адной з самых папулярных актрыс таго часу, выступала на сцэнах у Маскве і ў Мінску. Зноў-такі, чытач павінен быць вельмі эрудыраваным, каб зразумець алюзіі аўтара на гісторыю і мінулае. А вось імя *Зевана* для сваёй гераіні Зоран прыдумаў сам. Складана дакладна вызначыць яго этымалогію. Хутчэй за ўсё, імя ўтворана ад сербскага дзеяслова *зевати* – ‘пазыхаць’. І менавіта гэтым імем аўтар дае трапную характарыстыку прадстаўніцы ўсіх украінцаў у п'есе. У слоўніку Фасмера да слова прыводзіцца такая этымалогія: *зевать* – ‘кричатъ, громко говорить, плакатъ’, а далейшая этымалогія звязваецца са словам “зевание”.

Гераіня сапраўды вось такая інэртная маладая жанчына, у нейкай ступені нават разява, яна актыўная і многа гаворыць. Галоўнае, што і ў сербскага, і ў беларускага чытача гэтае імя выклікае “правільныя” асацыяцыі, тыя ж, на якія хацеў навесці і аўтар. Вось якія былі дадзены варыянты асацыяцый падчас эксперыменту: гордая і велічная, дзяўчына, што пазыхае, дзяўчына на размежжы, не вызначылася, а потым “празьявала”, жанчына-соня, разява. Многія звязваюць імя гераіні з назвай нейкая мясцовасці (што не дзіўна, бо прозвішча складанае і ўтрымлівае карань, агульны з назвай краіны – *польск*), варыянты тут самыя розныя: святое месца пакланення, назва мясцовасці, жанчына з Трэполя, княства, назва земляў. А адна асацыяцыя патрапіла ў самую кропку. Імя Зеваны Трэпольскай у аднаго з апрошаных асацыіруецца з падзелам Рэчы Паспалітай. Менавіта ў гэты перыяд часу жыла і дзейнічала Трэпольская.

Яшчэ адзін герой, які існаваў у гістарычным мінулым, – гэта **Шчэпан Малы.** Ён быў царом у Чарнагорыі з 1767 па 1773 год. Невядомага паходжання (ці з Далмацыі, ці з Босніі), таксама абвясціў сябе царом Пятром Трэцім. І яму паверылі. Шчэпан Малы імкнуўся цэнтралізаваць уладу ў Чарнагорыі. Але гэта было недаспадобы такім буйным краінам, як Аўстрыя, Расійская Імперыя, Турцыя. І ў 1773 годзе Шчэпан быў забіты, як мяркуюць, яго ўласным служкам. Такім чынам, зразумела, чым кіраваўся аўтар, калі абраў такое імя для свайго героя – прадстаўніка сербаў. Аб'ектыўная этымалогія можа выводзіцца ад сербскага слова *шчепати* – ‘схапіцца адзін за аднаго’. Канечне, для беларускага чытача, які мала знаёмы з сербскай культурай, а тым больш з гісторыяй, імя Шчэпана Малага амаль ні пра што не гаворыць. І гэтая недасведчанасць стварае пэўныя праблемы для ўспрыняцця п'есы на нашай сцэне. Застаецца спадзявацца на належныя асацыяцыі чытачоў. А тут, як высветлілася, поўны разлад і непаразуменне. Былі пададзены такія варыянты: бяскрыўдны, войска, шчэпка, адшчэпенец, адшчэпак, пашчэпаны, хлопчык, юнак, нязначны чалавек, невялікага росту (2), маленькага росту, Курдупель Цахес, дэкан, маладзец, нікчэмнасць, удалы. Асацыяцыі часам прама супрацьлеглыя. Гэта яшчэ раз пацвярджае думку пра складанасць успрыняцця для беларускага чытача імені сербскага паходжання і вобраза ў цэлым. Але, тым не менш, адно толькі імя і прозвішча героя робяць вялікі ўнёсак у разуменне ўсяго твора, калі ведаць падтэкст, закладзены ў антрапоніме.

Гэта былі імёны, якія аўтар пазычыў з гісторыі ці літаратуры. Не менш цікавымі для інтэрпрэтацыі з’яўляюцца і **антрапонімы, створаныя аўтарам**.

Муцімір Багамолаў – прадстаўнік усіх балгараў. *Муцімір* па п’есе – гэта чарговы самазванец, толькі ўжо балгарын, які нібыта пад імем Пятра Трэцяга ажаніўся з ілжэкацярынай Трэпольскай у Крыме. У мастацкай рэальнасці твора ён таксама з’яўляецца васковай фігурай. Увогуле, вельмі рэдка ў творы называецца поўнае імя гэтага героя. Найчасцей ён проста Муцімір, нават пры з’яўленні герояў у пачатку твора. Чаму менавіта такое імя абраў аўтар для прадстаўніка балгараў? Хутчэй за ўсё, справа ў этымалагічным аспекце. Гэты антрапонім можна матываваць двума сербскімі дзеясловамі: *мутирати* – ‘мяняць голас’ і *мутити* – ‘муціць, ствараць непарадак, блытаць’. Слоўнік Фасмера гаворыць нам тое ж самае: у славянскіх мовах прысутнічаюць дзеясловы з падобнымі значэннямі. Акрамя таго, у імені пераплятаюцца два значэнні, два падтэксты, што нам нібыта падказвае: гэта герой змоўшчык, ён самазванец, ён нячысты на руку.

Цікавае прозвішча героя: відавочна, што яно ўтворана ад сербскага назоўніка *богомольца* – ‘багамолец’. Гэта ніяк не стасуецца з вобразам самога героя, магчыма, такое прозвішча – гэта свядома ўжыты прыём кантрасту, своеасаблівы аксюмаран. Асацыяцыі рэцыпіентаў таксама адлюстроўваюць закладзеную ў імені адмоўную канатацыю: *вір, (за)муціць, князь, недобрасумленны, нешта муціць, звязаны з цёмнымі сіламі, прайдоха, міратворац-няўдачнік, ва ўсім сее зло, муць, неўпарадкаванасць, муціць-круціць, незразумелы, забытаны, вываротлівы*. Выбіваюцца толькі некалькі асобных асацыяцый: *уладар пэўнай буйной гаспадаркі, пазітыўны, мірскі князь, волат*. Таму можна зноў сцвярджаць, што і гэта імя трапна падабранае для героя, які мае важнае значэнне для разумення ідэі твора.

Кланімір – прадстаўнік усіх славян, своеасаблівы сукупны вобраз, створаны Зоранам Косцічам. Кланімір – гэта найбольш загадкавы герой. Ён не надзелены ніякімі адметнымі і вызначальнымі рысамі характару. Ён мала гаворыць, мы нічога пра яго не ведаем на працягу амаль усяго твора, толькі ў апошняй дзеі п’есы даведваемся, што, па меркаваннях Галоўнага Трыбунала Еўропы і Усяведнага (героя, які ўвасабляе найвышэйшыя сілы), Кланімір – адзіны з васковых фігур, які мае права на самастойнае існаванне. Таму што ён не асоба ў пэўным сэнсе гэтага слова, ён аморфны, штучна створаны чалавек, якога можна хіліць у той ці іншы бок. Таму становіцца зразумела, што невыпадкова наш герой атрымаў такое імя. З сербскай мовы дзеяслоў *клонети се* – ‘пазбягаць, уклоньвацца, скланяцца’; *клонути* – ‘абяссілець, скланіць галаву’. Відавочна, што пры ўспрыняцці гэтага героя беларускім чытачом матывацыя імя будзе незразумелая, непразрыстая. Але па аналогіі з дзеясловам *кланіцца, скланяцца* могуць узнікаць належныя асацыяцыі. Паглядзім, што сказалі студэнты: *падхалім, клон, брат Муціміра, адмоўны герой, “атака клонаў”, усё паўтарае шматразова, кланяецца*. Ёсць і станоўчыя асацыяцыі: *горды, заснавальнік роду, уладар, цар, пакланенне, свет, хранатоп*. Як мы і меркавалі, дамінанты ў вызначэннях няма, нехта ўспрымае вобраз як станоўчы, нехта наадварот як адмоўны. Такім чынам, загадкаваць персанажа цалкам

перададзена, але імя ўсё ж непразрыстае для інтэрэтацыі беларускім чытачом, таму што выклікае шмат розных, часам нават супрацьлеглых асацыяцый і матывуецца невядомымі для большасці сербскімі дзеясловамі.

Імёны асноўных герояў, што мы разгледзелі, найбольш семантычна напоўненыя, за імі вымалёўваецца шырокі гістарычны кантэкст, гэтыя вобразы нават інтэртэкстуальныя (*Стах Горскі*). Акрамя таго, яны высвечваюць нацыянальную прыналежнасць герояў, што немалаважна для гэтага канкрэтнага твора, таму што такі прыём дапамагае раскрыць ідэю п'есы “Шлях у Царград”. *Стах Горскі* – гэта, відавочна, беларус, *Пугачоў* – рускі, *Шчэпан Малы*, не даводзіцца сумнявацца, – серб, *Муцімір* – балгарын, а імя *Кланіміра* (дзякуючы характэрнаму славянскаму суфіксу –*мір*) адразу нам гаворыць пра тое, што гэта славянін.

Што да астатніх герояў п'есы, якія з'яўляюцца быццам дапаможнымі, другараднымі, то яны не маюць пад сабой такога багатага кантэксту (як гістарычнага, так і літаратурнага), яны больш празрыстыя і зразумелыя для разумення і інтэрэтацыі. Аўтар часта нават не дае сваім героям уласных імёнаў, а намінуе іх агульнымі назоўнікамі: *Пані*, *Паўпанак*, *Манах*, *Музыкант*, *Спявачка*, *Маскі*, *Сакратарка*, *Судовы дэманстратар*, *Мажны* – нібы ўказваючы нам на іх сацыяльны статус, на нейкую важную рысу характару ці знешнасці. Такім чынам Зоран Косціч нібы падкрэслівае меншую значнасць гэтых вобразаў для разумення твора. Імёны такіх герояў у стопрацэнтнай колькасці выпадаюць адначленныя. Аўтар дае ім назову ўсяго адным словам, як ужо адзначалася, звычайна нейтральным, і дзякуючы гэтаму вобраз набывае тыповасць.

Такім чынам, мы бачым, што многія асацыяцыі звычайных беларускіх студэнтаў, якія нават не чыталі твор і не бачылі яго на сцэне, у многім супадаюць з нашай інтэрэтацыйнай вобразаў і з задумамі аўтара, якія ён ажыццявіў у намінацыях герояў. Мы даказалі гэта эмпірычным спосабам на матэрыяле асацыяцыйнага эксперыменту і этымалагічнага слоўніка. Мы можам сцвярджаць, што аўтар максімальна справіўся са сваёй мастацкай задачай. Ён прыдумаў вельмі трапныя імёны сваім героям, каб праз гэтыя назовы “падсвятліць” іх характары.

А мы, у сваю чаргу, можам зрабіць вывад, што нічога ў мастацкім тэксце не бывае проста так, ніводная дэталёў не існуе сама па сабе. Усё ў сапраўды вартым мастацкім творы ўзаемазвязана і пераплятаецца адно з адным, бо кожная дэталёў працуе на раскрыццё ідэі і тэмы твора. Не з'яўляюцца выключэннем і імёны герояў. Антрапонімы – гэта важнае звяно ў разуменні мастацкага твора. А ў нашым канкрэтным выпадку – гэта першаснае, што дапамагае інтэрэтаваць вобразы герояў. Твор заўсёды пакідае шырокую прастору для разумення. Прычым у розныя часы, у розным культурным асяродку і для людзей з рознай ступенню эрудыраванасці вобразы могуць трактавацца зусім па-рознаму. Мы не знайшлі (ды і не шукалі) ўсе магчымыя тлумачэнні імёнаў, нават сам аўтар мог і не здагадацца пра тыя паралелі, якія былі падсвядома ім закладзены на інтуітыўным узроўні. Таму твор адкрыты для далейшага і больш глыбокага прачытання.

Літаратура

1. Беларуская мова. Лінгвістычны кампендыум / Б. А. Плотнікаў [і інш.] ; пад агульнай рэдакцыяй Л. А. Антанюка. – Мінск : Бел. энцыклапедыя, 2003. – 653 с.
2. Роголёв, А.Ф. Имя и образ: художественная функция имён собственных в литературных произведениях и сказках / А.Ф. Роголёв. – Гомель : Барк, 2007. – 187 с.
3. Фасмер, М. Этимологический словарь русского языка : в 4 т. / М. Фасмер. – Москва: Просвещение, 1986 --1987. – 4 т.

А.М. Міхайлоўская

МОВА БЕЛАРУСКІХ КАЛЫХАНАК: ЛІНГВАКУЛЬТУРАЛАГІЧНЫ АСПЕКТ

“Таямніца мовы – галоўная з таямніц чалавецтва: калі яе раскрыць, раскрыюцца многія з тых ведаў, якія страчаны або ўтоены ў стагоддзях” [9, с. 6]. Праз мову чалавек спазнаваў і растлумачваў свет і сябе ў гэтым свеце, і тым самым найяснейшым чынам яднаўся з культурай: прарастаў у яе, развіваўся ў ёй і выяўляў яе.

Даследаваннем сувязяў паміж мовай і культурай займаецца лінгвакультуралогія – “навука, якая ўзнікла на стыку лінгвістыкі і культуралогіі і даследуе праяўленні культуры народа, што адлюстраваліся і замацаваліся ў мове” [8, с. 8].

У аснове лінгвакультуралагічнага аналізу ляжыць перакананне ў тым, што мастацкі тэкст, у тым ліку і фальклорны, акрамя пэўнага зместу, з-за якога ён уласна і ствараецца, у невыразнай форме змяшчае інфармацыю аб этнічнай (і індывідуальнай) ментальнасці аўтара (аўтараў) тэксту і адлюстоўвае культурныя паняцці, у тым ліку і нацыянальныя. У кожнага народа існуюць непаўторныя асацыяцыі вобразнага мыслення, абумоўленыя асаблівым напаўненнем кожнага слова – культурнымі сэнсамі. Яны замацоўваюцца ў моўнай сістэме, складаюць яе нацыянальную спецыфіку і знаходзяць адлюстраванне ў мастацкіх тэкстах, што, безумоўна, у найбольшай ступені звязана з фальклорнымі творами.

Тэксты беларускіх калыханак з’яўляюцца адным з яркіх прыкладаў таго, наколькі поўна, але адначасова і глыбока, прытоена адлюстроўваецца ў мове гэтых твораў спецыфіка нацыянальнай культуры беларускага народа.

Вялікую цікавасць у плане адлюстравання ў лексіцы культуры беларускага народа выклікаюць назвы абутку, адзення і галаўных убораў, сярод якіх у калыханках сустракаюцца такія: *боты (сапагі), чаравікі, лаці, валенкі, кашуля, капот, світка, штаны, пояс, хустка, кажух* і інш. Найперш трэба адзначыць сімвалічнае значэнне пояса ў сялян. Ён адыгрываў вялікую ролю ў шмат якіх беларускіх абрадах. Вялікае абрадавае значэнне пояса вызначалася тым, што яго насілі на корпусе, дзе змяшчаюцца жыццэважныя органы (пояс жа як бы сімвалічна ахоўваў лона чалавека).

Як своеасаблівы абярэг выступаў пояс для цяжарных жанчын, якія на працягу ўсёй цяжарнасці павязвалі вакол паясніцы спецыяльныя чырвоныя паяскі, якія павінны былі аберагаць і цяжарную, і яе плод. Чырвоныя паяскі прывязваліся таксама да шыйкі і ножкі новароджанага; яны засцерагалі яго,